

EKEK konferencija Lietuvoje

Evangelikų liuteronų bažnyčios padėtis Mažojoje Lietuvoje

2018 metų rugsėjo 23 dieną buvo suorganizuota ekskursija po Klaipėdos miestą (vok. Memel). Klaipėda – vienas seniausių Lietuvos miestų, maždaug 700 metų priklausęs Vokietijai. Prieš tai šioje teritorijoje gyvenę kuršiai daugiausiai vertėsi žvejyba, bet nevengė ir plėšikavimo. XIII amžiuje kryžiuočiai pastatė Klaipėdos pilį, kitaip dar vadinamą Mėmelburgu (vok. Memelburg), ir vykstant laivų statybos, pramonės ir prekybos plėtrai, mieste susiformavo mišri įvairių papročių besilaikančių, įvairioms tautybėms priklausančių žmonių bendruomenė, kurioje taikiai sugyveno įvairios religijos. Po Reformacijos Didžioji Lietuva liko katalikiška dėl sąjungos su Lenkija, kai tuo tarpu Klaipėdos kraštas, kuriam priklausė Klaipėda, tapo protestantiška, nes buvo Prūsijos kunigaikštystės dalis. Netrukus po Lietuvos respublikos įkūrimo 1918 metais, 1923 metais Klaipėdos kraštas buvo prie jos prijungtas, bet dauguma gyventojų vis dar buvo liuteronai. Tik po Klaipėdos evakuacijos 1944 metais, kai dauguma vokiečių buvo išvaryti iš Klaipėdos krašto, bei po emigracijos bangos po 1990 metų permainų, liuteronų skaičius Klaipėdos krašte sumažėjo nuo 170 000 iki maždaug 5 000, kas atitinka maždaug 2 % gyventojų.

Klaipėdoje liuteronų bažnyčia egzistuoja tik stende, kuris stovi toje pačioje vietoje, kur stovėjo 1955 metais nugriauta bažnyčia per karą buvusi tik apgadinta. Tačiau šiais metais miesto administracija nutarė įgyvendinti ilgai puoselėtą planą atstatyti neogotikinę bažnyčią su jos 75 metrų aukščio bokštu ir tikisi tarptautinės paramos. Maža liuteronų parapija prašė mažos bažnyčios, nes jai teks užmokėti už bažnyčios vidaus įrengimo darbus. Iki dabar parapija glaudžiasi greta buvusios bažnyčios esančiose „Sandoros“ patalpose, kurias iki 1990 metų turėjo dalintis su ortodoksų bažnyčia. Atkūrus nepriklausomybę, parapija vis dar turėjo 2 000 narių, bet dėl emigracijos jų dabar tėra 800, iš kurių 300 yra aktyvūs. Yra choras, kuris kiekvieną sekmadienį gieda pamaldose; dar prieš ketverius metus taip pat egzistavo ir pučiamųjų orkestras, taip pat grojęs katalikų pamaldose. Sekmadieninėje mokyklėlėje rengiamos religijos pamokos vaikams ir vaikų choras yra aukšto lygio, ir gali dalyvauti tarptautiniuose konkursuose. Kopyčioje, kuri atstoja parapijos salę, stovi nedideli vargonai, prieš 10 metų atvežti iš Vokietijos kaip dovana. Parapijos gludumui palaikyti po pamaldų parapijiečiai visada kviečiami pasilikti išgerti kavos ir pabendrauti. Be vyrų grupės, kuri palaiko ryšius su liuteronais iš Sankt Peterburgo, ir vaikų vasaros stovyklų, pastorius organizuoja Biblijos pamokas su užtarimo maldomis kiekvieną trečiadienį bei kartą per metus rengia pamaldų pusryčius, kuriuose dalyvauja miesto meras bei miesto šviesuomenė.

Pirmadienį, rugsėjo 24 d., Mindaugas Kairys, Jurbarko (Georgenburg), Smalininkų, Skirsnemunės parapijų kunigas, kelionės po mažąją Lietuvą metu, papasakojo apie dabartinę evangelikų liuteronų bažnyčios padėtį kaimiškose vietovėse. Priekulėje, esančioje už kelių kilometrų į pietus nuo Klaipėdos, iš senosios bažnyčios, sugriautos sovietiniu laikotarpiu, tėra likęs

pamato perimetras, apsuptas žalumos. Parapija greta šių liekanų pastatė mažą bažnyčią, kurioje kunigas iš Palangos, esančios už 40 km, laiko mišias kas antrą sekmadienį.

Kintuose yra viena seniausia šalies bažnyčia. XVIII a. pradžioje tarp dviejų kaimų didelei bendruomenei, prieš Antrąjį pasaulinį karą turėjusiai 7 000 narių. Šiandien yra likę maždaug 100 aktyvių parapijos narių, nors iš 2 000 kaimo gyventojų maždaug 500 vis dar turi kokių nors sąsajų su liuteronų bažnyčia pvz., yra pakrikštyti arba susituokę liuteronų bažnyčioje. Dauguma buvusių gyventojų po karo pabaigos buvo ištremti į Sibirą, daug likusiųjų emigravo po nepriklausomybės atkūrimo. Bažnyčia vis dar tebestovi – sovietiniu laikotarpiu ji buvo naudojama kaip sandėlis, bet yra per didelė mažai parapijai ir dėl to ja taip pat naudojasi didesnė katalikų parapija. Kadangi didelė bažnyčia nešildoma, katalikai kartu su liuteronais naudoja parapijos namą kaip žiemos bažnyčią. Ankstesniais laikais virš parapijos salės gyvendavo kantorius. Dabar pastogėje įrengta verta dėmesio ekspozicija apie Mažosios Lietuvos bažnytinę istoriją.

Parapijiečių bendrystė palaikoma bendrais sekmadienio pietumis, po kurių vyksta šeimų pamaldos. Tipiškų Klaipėdos krašto žmogaus likimo pavyzdžiu galima laikyti 87 metų amžiaus Erika Radmacher, kuri tebekalba rytprūsių dialektu ir yra vienintelė iš visos šeimos, likusi Lietuvoje, kai tuo tarpu jos vaikai yra emigravę į vakarų Vokietiją.

Šilutėje (Heydekrug) esančioje 50 km į pietus nuo Klaipėdos, bažnyčia sovietmečiu buvo išsaugota. Pastatyta 1924 metais, ji išsiskiria ypatinga tapyba aplink altorių, kuri turėtų atspindėti visą krikščionybę, pradedant Dievu Tėvu, Adomu ir Ieva, Jėzumi bei kitais svarbiais bibliniais veikėjais, baigiant vokiečių asmenybėmis, nuo tokių kaip Bachas ar Gėtė iki bažnyčios vyresniųjų iš bažnyčios statymo laikų. Ir nors bažnyčios galerijoje tebestovi seni vargonai, tik kelis jų dar galima naudoti, nes jiems „pritrūktų oro“.

Ką įmanoma padaryti su bažnyčių pastatais, jeigu parapijos nebeegzistuoja? Kunigas Mindaugas Kairys parodė, kaip šie pastatai gali būti prasmingai panaudoti diakonijos veiklai. Vyžiuose, esančiuose 12 km į pietvakarius nuo Šilutės, bažnyčia turi daug žemės ūkio paskirties žemės bei didelę kleboniją. Po nepriklausomybės atkūrimo bažnyčia atgavo visą šį turtą, bet visiškai apleistos būklės. Čia liuteronų bažnyčia pradėjo įgyvendinti bandomąjį projektą, įkurdami reabilitacijos centrą „Gabrielius“, skirtą priklausomiems nuo narkotikų ir alkoholio asmenims. Kunigas Valdas Miliauskas, šio centro direktorius, tuo pačiu metu vadovaujantis penkioms parapijoms, papasakojo apie šį projektą. Projekto pradžia buvo „Aktion Mensch“ 2008 metais, kai pastatas visų pirma turėjo būti visiškai renovuotas, ir beveik visus darbus atliko priklausomybės ligomis sergantys žmonės – tai buvo labai svarbi jų reabilitacijos programos dalis. Žemdirbystė leidžia patenkinti didelę dalį centro poreikių, o prekybos tinklai paaukoja maisto, panašiai kaip „Tafel“ Vokietijoje. 19 vyrų, nuo 20 iki 70 metų amžiaus, patys gamina sau valgį. Pradžioje jie laikė karves bei kiaules, bet dėl per didelių biurokratinių kliūčių, gyvulininkystė nebeapsimoka; net mažieji ūkininkai atsisako savo veiklos ir visa žemdirbystė monopolizuojama.

„Gabrielius“ yra ekumeninis centras, remiamas „Gustav-Adolf-Werk“ ir diakonijos. Iš pradžių Lietuvos valstybė nenorėjo prisidėti prie priklausomybių problemos sprendimo, bet dabar centras yra labai gerai pripažintas ir socialiniai darbuotojai yra apmokami valstybės. Papildomai Šilutės miestas skiria pašalpas už kurias kiekvienas, iš jas gaunančiųjų vyrų, turi atidirbti miestui po 20 valandų per mėnesį.

Praktiška yra tai, kad prireikus, vyrai gali būti be ilgų išankstinių derybų pasitelkti įvairiuose diakonijos projektuose įvairioms užduotims atlikti, kaip antai ruošiant jaunimo stovyklas. Dienotvarkė yra tiksliai suplanuota, prieš pusryčius meldžiamasi, o sportas yra svarbi dienos veiklų dalis, kaip priedas prie namų veiklos. Naudojimasis mobiliaisiais telefonais yra aiškiai reglamentuotas ir kiekvieną vakarą pokalbių prie stalo metu aptariama dienos veikla. Nors esama valstybinių institucijų priklausomybės ligomis sergantiems asmenims, liuteronų bažnyčia mato šią veiklą kaip svarbią diakonijos užduotį, nes pagal statistiką tik vienas procentas tokių asmenų išlieka blaivūs po gydymo. Kai tuo tarpu šios bažnytinės institucijos rezultatai yra daug geresni ir vyrams, kurie dažnai atvyksta būdami benamiai, padedama atgauti gebėjimus rasti pragyvenimo šaltinius.

Kunigas Kairys informavo EKEK dalyvius apie emigracijos problemą. Daug gerai apmokamų specialistų nemato savo ateities šalyje dėl mažo gaunamų pajamų potencialo. Inžinieriai ir gydytojai gali uždirbti tik apie 800 eurų per mėnesį. Šie specialistai labai paklausūs užsienyje, pagrindinės jų persikėlimo šalys yra Švedija, Norvegija ir Jungtinė karalystė, bet pastarosios pastaruoju metu vengiama dėl Brexit grėsmės. Be to, daug žmonių dirba paslaugų srityje. Bažnyčia mato svarbią užduotį rūpinimesi tais, kurie yra užmiršti ar palikti užribyje. Tai apima ir vadinamuosius eurašlaičius, kurių tėvai dirba užsienyje. Būtent bažnyčios įsteigti dienos centrai su savanoriais rūpinasi vaikais po pamokų bei per atostogas. Taip pat yra įsteigta „Sriubos virtuvė“, skirta skurstantiems žmonėms, gaunantiems mažas pensijas.

Bažnyčia taip pat yra įsipareigojusi rūpintis našlaičiais. Kunigas Kairys planuoja įrengti vaikų globos namus Jurbarke. Šiuo metu rekonstruojamas pastatas, kuriame prieš tai buvo atskiri butai. Pastatas yra evangelikų liuteronų bažnyčios sklype ir atnaujinimo darbai yra beveik baigti. Sovietiniu laikotarpiu ir vėliau, iki pat praėjusių metų, būdavo steigiami dideli vaikų globos namai, kuriuose būdavo galima apgyvendinti iki 100 našlaičių. Reorganizacija, įgyvendinama dėl atitikimo ES įstatymams, numato mažus, decentralizuotus vienetus.

Vilkyškiuose (Willkischken), kurie yra žemiau pasroviui plaukiant Nemunu, diakonija ir bažnytinė muzika atlieka svarbų vaidmenį parapijoje, kurioje yra 25 aktyvūs nariai. Po Berlyno sienos nugriovimo, bažnyčios bokštas, kuris buvo nugriautas sovietų, buvo atstatytas – išorinis ženklas, bet labai svarbus ženklas, padedantis suvokti parapijos gyvenimą. Lietuvos valstybės atkūrimo 100-mečio proga, Laura Kairienė šiemet suorganizavo vargonų festivalį su daugiau nei dešimčia koncertų. Vargonininkas iš Vilniaus Vilimas Norkūnas (mokėsis vargonų, chorinio dirigavimo ir koncertinio klavesino specialybių Vilniuje, Zalcburge bei Prahoje) koncerte atliko

lietuvių bei vokiečių kompozitorių kūrinius nuo XX a. pradžios laikotarpio. Šiais koncertais Laura Kairienė nori patraukti žmones, kurie šiaip neateitų į bažnyčią. Surinktos aukos bus naudojamos skubiai reikalingam vargonų atnaujinimui finansuoti.

Dideliame sklype už bažnyčios stovi buvęs tvartas, kuris buvo visiškai sudegęs prieš penkerius metus. Prieš trejus metus per vasaros stovyklą, kurioje dalyvavo 30 jaunuolių, pastatas buvo perstatytas į susitikimų centrą, labai kaimišką su paliktomis ėdžiomis. Bendruomenių centrai yra labai svarbūs rūpinantis bendruomenių nariais mažose parapijose. Kaip ir Šilutėje, parapijiečiai gausiai vaišino konferencijos dalyvius gėrimais ir pyragais.

Bažnyčios muzikė Laura Kairienė ir jos vyras, kunigas Mindaugas kairys, per kelias dienas kelionėse po kelias pasirinktas vietas, puikiai perteikė mažos, bet labai gyvybingos Lietuvos evangelikų liuteronų bažnyčios situaciją Mažojoje Lietuvoje, padarydami ją artimesnę bažnytinės muzikos atstovams iš 15-os Europos šalių. Už tai esame jiems labai dėkingi !

Straipsnį parašė: *Erika Hansert*

Straipsnį išvertė: *Roland Begenat*